सरकारी वकील सम्बन्धी नियमावली, २०५५

नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित मिति

२०५५।४।१८

संशोधन

सरकारी वकील सम्बन्धी (पहिलो संशोधन) नियमावली, २०६८ २०६८।४।२

सरकारी मुद्दासम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा ३६ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले देहायका नियमहरु बनाएको छ ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ** : (१) यी नियमहरुको नाम "सरकारी वकीलसम्बन्धी नियमावली, २०५५" रहेको छ ।

(२) यो नियमावली तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **परिभाषा** : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस नियमावलीमा,-

(क) "ऐन" भन्नाले सरकारी मुद्दासम्बन्धी ऐन, २०४९ सम्झनु पर्छ ।

□(क१) "विभाग" भन्नाले नियम ४ को उपनियम (१क) बमोजिमको विभाग सम्झनु पर्छ ।

□(क२) "विभागको प्रमुख" भन्नाले सम्बन्धित विभागको प्रमुखको रुपमा काम गर्न तोकिएको नायव महान्यायाभिवक्ता सम्झनु पर्छ ।

(ख) "फौजदारी मुद्दा" भन्नाले ऐनको अनुसूची-१ मा उल्लिखित मुद्दा सम्झनु पर्छ ।

(ग) "देवानी" मुद्दा" भन्नाले ऐनको अनुसूची-२ मा उल्लिखित मुद्दा सम्झनु पर्छ ।

(घ) "नेपाल सरकारलाई सरोकार पर्ने मुद्दा" भन्नाले खण्ड (ख) र (ग) बमोजिमको मुद्दा, नेपाल सरकार वादी हुने भनी कुनै ऐनमा उल्लेख भएका मुद्दा, नेपाल सरकार पक्ष वा विपक्ष भएको मुद्दा सम्झनु पर्छ र सो वाक्यांशले नेपाल

□ पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

सरकारलाई सरोकार पर्ने भनी नेपाल सरकारले तोकिदिएको अन्य मुद्दा समेतलाई जनाउँछ ।

(ङ) "सरकारी वकील कार्यालय" भन्नाले ऐनको दफा २ को खण्ड (ग) मा उल्लिखित कार्यालय सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद - २

सामान्य व्यवस्था

३. **सरकारी वकीलको सेवा, समूह र पद** : (१) महान्यायाधिवक्ताको पद ◈नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ बमोजिमको पद र सो बाहेक सबै सरकारी वकीलको पद उपनियम (२) बमोजिम निजामति सेवाको पद हुनेछ ।

(२) महान्यायाधिवक्ता बाहेक विभिन्न सरकारी वकीलको सेवा, समूह, श्रेणी र पदको सङ्ख्या नेपाल सरकारले समय समयमा तोकेबमोजिम नेपाल न्याय सेवा, सरकारी वकील समूहको पद हुनेछ ।

४. **सरकारी वकीलको कार्यालय र प्रादेशिक अधिकार क्षेत्र** : (१) महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय काठमाण्डौमा रहनेछ ।

□(१क) महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय र मातहतका सरकारी वकील कार्यालयको कामलाई सुव्यवस्थित रुपले सञ्चालन गर्नको लागि महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा महान्यायाधिक्ताले तोकेको संख्यामा विभागहरु रहेछन् ।

तर त्यस्तो विभागको संख्या चार भन्दा कम हुने छैन ।

□(१ख) विभागको प्रमुखको रुपमा कार्य गर्न प्रत्येक विभागमा महान्यायाधिवक्ताले तोके बमोजिम एक एक जना विभागको प्रमुख रहेछन् ।

□(१ग) यस नियमावलीमा अन्यथा उल्लेख भएकोमा बाहेक विभागको प्रमुखको कार्य विभाजन महान्यायाधिवक्ताले तोके बमोजिम हुनेछ ।

□(१घ) उपनियम (१ग) बमोजिम कार्य विभाजन गर्दा महान्याधिवक्ताले प्रत्येक विभाग अर्न्तगत कुन कुन सरकारी वकील कार्यलय रहने हो सो समेत तोक्नु पर्नेछ ।

◈ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

□ पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

□(१ङ) विभाग अन्तर्गत विभिन्न महाशाखा र शाखाहरु रहनेछन् ।

(२) प्रत्येक पुनरावेदन अदालतको मुकाम रहेको स्थानमा पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालय रहनेछ ।

(३) पुनरावेदन अदालतको प्रादेशिक अधिकार क्षेत्रभित्रका जिल्लाहरुमा स्थापना भएका जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयहरु उपनियम (२) बमोजिम स्थापना भएका पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयको प्रादेशिक अधिकार क्षेत्रभित्र रहनेछन् ।

◈(४) प्रत्येक जिल्ला अदालतको मुकाम रहेको स्थानमा जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय रहनेछ

◈(५) सरकारी वकील कार्यालयमा आवश्यक सङ्ख्यामा कर्मचारीहरु रहनेछन् ।

◈५. **<u>नियुक्ति, सरुवा, बढुवा र विभागीय कारबाही गर्ने अधिकार</u>** : (१) महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयका आफ्नो विभाग अर्न्तगतको राजपत्रअनङ्कित कर्मचारीहरुको नियुक्ति, बढुवा तथा विभागीय कारबाही गर्ने अधिकार विभागको प्रमुखलाई हुनेछ ।

(२) पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालय र सो कार्यालयको प्रादेशिक अधिकार क्षेत्रभित्रका जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयका राजपत्रअनङ्कित कर्मचारीहरुको नियुक्ति, बढुवा तथा विभागीय कारबाही तथा आफ्नो प्रादेशिक अधिकार क्षेत्रभित्रका सरकारी वकील कार्यालयमा सरुवा गर्ने अधिकार सम्बन्धित पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयका सहन्यायाधिवक्तालाई हुनेछ ।

६. **<u>कायम मुकायम मुकरर गर्ने तथा काज खटाउने</u>** : (१) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि □<u>विभागको प्रमुख पदमा र</u> पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयको सहन्यायाधिवक्ताको पदमा महान्यायाधिवक्ताले बढीमा छ महिनाको लागि कायम मुकायम मुकरर गर्न सक्नेछ ।

◈ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

□ पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

(२) राजपत्राङ्कित द्वितीय श्रेणीको जिल्ला सरकारी वकीलको पदमा ◈सम्बन्धित विभागको प्रमुखले बढीमा छ महिनाको लागि कायम मुकायम मुकरर गर्न सक्नेछ ।

(३) आफ्नो प्रादेशिक अधिकार क्षेत्रभित्रका राजपत्रअनङ्कित कर्मचारीहरुलाई सम्बन्धित पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयको सहन्यायाधिवक्ताले राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणीको सरकारी वकीलको पदमा कायम मुकायम मुकरर गर्न सक्नेछ । यसरी कायम मुकायम मुकरर गरिसकेपछि त्यसको जानकारी तुरुन्त महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा दिनु पर्नेछ ।

◈(४) राजपत्राङ्कित प्रथम श्रेणी वा सो भन्दा माथिका कर्मचारीहरुलाई महान्यायाधिवक्ताले सरकारी वकील कार्यालय बाहेक अन्य निकायमा कार्यरत राजपत्राङ्कित द्वितीय श्रेणीसम्मका कर्मचारीलाई महान्यायाधिवक्ताले तोकेको विभागको प्रमुखले र महान्यायाधिवक्ता कार्यालयका राजपत्राङ्कित प्रथम श्रेणी भन्दा मुनीका कर्मचारीलाई सम्बन्धित विभागको प्रमुखले काज खटाउन सक्नेछ ।

(५) ✖............... पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयको सहन्यायाधिवक्ताले आफ्नो प्रादेशिक अधिकार क्षेत्रभित्रका राजपत्राङ्कित अधिकृतहरुलाई बढीमा एक महीनासम्म र राजपत्रअनङ्कित कर्मचारीलाई बढीमा तीन महीनासम्म आफ्नो प्रादेशिक अधिकार क्षेत्रभित्रको कुनै कार्यालयमा काज खटाउन सक्नेछ । त्यसरी काज खटाएकोमा त्यसको जानकारी तुरुन्त महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयलाई दिनु पर्नेछ ।

७. **बिदा** : ◈(१) विभागको प्रमुखको महान्यायाधिवक्ताले र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयका आफ्नो विभाग अन्तर्गतका कर्मचारी तथा पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयका सहन्यायाधिवक्ताको सम्बन्धित विभागको प्रमुखले बिदा स्वीकृत गर्न सक्नेछ ।

(२) पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयको सहन्यायाधिवक्ताले आफ्नो क्षेत्रभित्रका सरकारी वकील, अधिकृत र अन्य कर्मचारीको बिदा स्वीकृत गर्न सक्नेछ ।

(३) जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयको जिल्लान्यायाधिवक्ताले आफ्नो कार्यालयको सरकारी वकील र अन्य कर्मचारीको बिदा स्वीकृत गर्न सक्नेछ ।

◈ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

✖ पहिलो संशोधनद्वारा झिकिएको ।

(४) भैपरी आउने बिदा र पर्व बिदा कामको व्यवस्था मिलाई सम्बन्धित पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयका सहन्यायाधिवक्ता र जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयका जिल्लान्यायाधिवक्ता स्वयंले लिन सक्नेछ ।

(५) बडा दशैंको बिदाको अवधिमा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको प्रयोजनको लागि ◈अदालत खुल्ला भएको अवधिमा खटिएको सरकारी वकीललाई सो अवधिको लागि निजले खाईपाई आएको तलब भत्ताको अतिरिक्त सो बराबरको अतिरिक्त रकम समेत प्रदान गरिनेछ ।

(६) यस नियमावलीमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि निजामती सेवा ऐन, २०४९ तथा निजामती सेवा नियमावली, २०५० बमोजिम नेपाल सरकारबाट स्वीकृत हुनु पर्ने बिदाको हकमा सोहीबमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - ३

कार्यालय प्रशासन एवं निरीक्षण

८. **प्रशासकीय रेखदेख, नियन्त्रण र निर्देशन** : (१) यस नियमावलीको अधीनमा रही जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय तथा पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालय सम्बन्धित पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयका सहन्यायाधिवक्ताको र सबै सरकारी वकील कार्यालय महान्यायाधिवक्ताको सामान्य प्रशासकीय रेखदेख, नियन्त्रण र निर्देशनमा रहनेछन् ।

(२) महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयले सरकारी वकील कार्यालयको र पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयहरुले आफ्नो प्रादेशिक अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयहरुको वर्षको कम्तीमा एक पटक निरीक्षण गर्ने, गराउनेछ र निरीक्षण गर्ने अधिकृतले देहायबमोजिमका कुराहरु समेत खुलाई महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा निरीक्षण प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ :-

(क) गर्नु पर्ने काम कारबाही समयमा तदारुकता साथ गरे नगरेको,

(ख) मुद्दामा अभियोग लगाउँदा अनुसन्धानबाट देखिएको प्रमाणको उचित मूल्याङ्कन गरी अभियोग लगाएको, नलगाएको,

---

◈ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

(ख१) आंशिक रुपमा मुद्दा अभियोजन गरे नगरेको र त्यसरी अभियोजन गरिएको भए सोको जानकारी पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालय र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयलाई दिए, नदिएको,

(ग) मुद्दा दायर, बहस पैरवी, पुनरावेदनसम्बन्धी काम कारबाहीमा आवश्यक सतर्कता देखाए, नदेखाएको,

(घ) गरेको काम कारबाहीमा गुणात्मकता र यथार्थता छ छैन,

(ङ) मागिएको राय सल्लाह समयमा उपलब्ध गराए, नगराएको,

(च) मुद्दाको बहस पैरवी र साक्षी परीक्षणमा उपस्थित भए नभएको,

(छ) मासिक तथा वार्षिक प्रतिवेदन नियममा तोकिएको समयमा पठाए नपठाएको,

(ज) मातहतका सरकारी वकील तथा अन्य कर्मचारीको उचित नियन्त्रण र रेखदेख गरे, नगरेको,

(झ) लेखा तथा जिन्सीसम्बन्धी काम कारबाही आर्थिक ऐन, नियमबमोजिम भए नभएको र स्रेस्ता दुरुस्त राखे नराखेको,

(ञ) महान्यायाधिवक्ता वा तालुक कार्यालय वा पूर्व निरीक्षणबाट भएको निर्देशनबमोजिमको काम कारबाही भए नभएको,

(ट) मिसिल, फायल, कानूनका किताब एवं पत्रिकाहरु दुरुस्त र अद्यावधिक राखे नराखेको ।

९. **काम, कारबाहीको प्रतिवेदन**: (१) प्रत्येक पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयले र जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयले आफूले गरेको काम कारबाहीको मासिक प्रतिवेदन महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयबाट निर्धारीत ढाँचामा महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम मासिक प्रतिवेदन महीना समाप्त भएको साधारणतया सात दिनभित्र र प्रत्येक आर्थिक वर्षको प्रतिवेदन आर्थिक वर्ष समाप्त भएको

पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

पन्ध्र दिनभित्र पठाउनु पर्दछ । तर आर्थिक वर्षको अन्तिम महिनाको मासिक प्रतिवेदन सोही आर्थिक वर्षको वार्षिक प्रतिवेदन साथ पठाउन सकिनेछ ।

(३) उपनियम (१) बमोजिम पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयबाट पठाइने वार्षिक प्रतिवेदनमा अन्य कुराका अतिरिक्त आफ्नो र आफ्नो मातहतका प्रत्येक सरकारी वकील कार्यालयको भौतिक स्थिति, कार्यबोझ, काम कारबाहीको वास्तविक स्थिति चित्रण गरी आवश्यक सिफारिस र सुझावहरु समेत उल्लेख गरेको हुनु पर्छ ।

(४) महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयले आफूले गरेको काम कारबाहीको मासिक प्रतिवेदन सोही कार्यालयबाट निर्धारित ढाँचामा तयार गर्नु पर्नेछ ।

(५) महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयले प्रत्येक वर्ष आफ्नो कार्यालय र मातहतका कार्यालयहरुबाट वर्ष भरी भए गरेका कामको वार्षिक प्रतिवेदन चालू आर्थिक वर्ष भुक्तान भएको छ महीनाभित्र कानून तथा न्याय मन्त्रालय मार्फत ◈राष्ट्रपति समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

◈(६) उपनियम (५) बमोजिम पेश गरिने वार्षिक प्रतिवेदनमा नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १३६ को उपधारा (२) मा उल्लिखित कुराका अतिरिक्त देहायका कुराहरु समेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ :-

(क) वर्षभरिमा मुलुकभित्र भए घटेका अपराधको प्रकृति तथा अपराध र जनसंख्याको तुलनात्मक स्थिति,

(ख) नेपाल सरकारलाई सरोकार पार्ने मुद्दाको सफलता वा असफलताको स्थिति,

(ग) महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयलाई प्राप्त विनियोजित बजेट र साधनको व्यवस्था,

(घ) सरकार वादी भई चल्ने मुद्दामा देखिएका समस्या ।

◈ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

परिच्छेद - ४

सरकारी वकीलको काम, कर्तव्य र अधिकार

१०. **महान्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकार** : □नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १२५ मा उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारको अतिरिक्त महान्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :-

(क) ✖.................

(ख) सर्वोच्च अदालतमा नेपाल सरकारलाई सरोकार पर्ने वा कुनै जटिल कानूनी प्रश्न समावेश भएको वा सार्वजनिक महत्व भएको मुद्दामा नेपाल सरकार वा नेपाल सरकारको कर्मचारीको तर्फबाट उपस्थित भई बहस पैरवी गर्ने ।

(ग) सर्वोच्च अदालतमा संविधानको व्याख्यासम्बन्धी वा अन्य कुनै जटिल कानूनी प्रश्न समावेश भएको वा सार्वजनिक महत्वको प्रश्न निहित रहेको मुद्दामा उपस्थित भई बहस पैरवी गर्ने ।

(घ) अदालतबाट भएका आदेश वा फैसलाहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न गराउन उपयुक्त देखेमा सम्बन्धित मन्त्रालय, सचिवालय, विभाग वा कार्यालयलाई ध्यानाकर्षण गराउने ।

(ङ) प्रचलित कानूनको कार्यान्वयनको क्रममा कुनै कठिनाई आई परेमा वा कुनै विषयमा तत्काल कानून बनाउनु पर्ने वा भैरहेको कानून संशोधन गर्न वा बनिरहेको कानून लागू गर्नु पर्ने देखिएमा कारण खुलाई नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने ।

(च) नेपाल सरकार वादी हुने मुद्दाको अनुसन्धान प्रक्रिया अपर्याप्त भएको वा अनुसन्धानमा कुनै खास तरिका वा विधि अपनाउनु पर्ने वा अनुसन्धान सम्बन्धमा अन्य निर्देशन दिन उपयुक्त देखेमा अनुसन्धान तहकिकात गर्ने अधिकारीको विभागीय प्रमुखलाई आवश्यक निर्देशन दिने ।

◈(छ) संवैधानिक निकाय, मन्त्रालय, सचिवालय, विभाग वा अन्य सरकारी कार्यालयबाट अदालतमा प्रस्तुत हुने लिखित जवाफ लगायतका कानूनी मस्यौदामा स्तरियता

□ पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

✖ पहिलो संशोधनद्वारा झिकिएको ।

◈ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

ल्याउन त्यस्ता निकाय, मन्त्रालय, सचिवालय, विभाग वा कार्यालयालाई आवश्यक समन्वय र निर्देशन दिने ।

□(छ१) कारागारमा रहेका कैदीको मानव अधिकारको अवस्थाबारे अनुगमन गरी सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिने ।

(ज) कुनै गम्भीर वा सार्वजनिक महत्वको वा नेपाल सरकारलाई सरोकार पर्ने कुनै मुद्दामा तोकिएको सरकारी वकीलको अतिरिक्त अन्य सरकारी वकील खटाई मुद्दाको अभियोजन एवं बहस पैरवी गर्नु आवश्यक छ भन्ने लागेमा महान्यायाधिवक्ताले सोबमोजिम गर्न कुनै सरकारी वकीललाई खटाउन सक्नेछ ।

(झ) कुनै न्यायिक वा अर्ध-न्यायिक निकायबाट भएको निर्णय वा आदेशबाट नेपाल सरकारको हकहित वा सार्वजनिक हितमा असर पर्ने रहेछ र त्यस्तो निर्णय वा आदेश विरुद्ध मुद्दा दायर गर्न, पुनरावेदन गर्न, पुनरावलोकन निवेदन दिन कानूनले कुनै अधिकारी तोकिएको रहेनछ भने महान्यायाधिवक्ता आफैंले वा निजले तोकेको सरकारी वकीलले त्यस्तो निर्णय वा आदेश विरुद्ध कानूनबमोजिम सम्बन्धित निकायमा उजुर गर्न सक्नेछ ।

(ञ) कानूनबमोजिम गठित संस्था वा निकायले गरेको कुनै निर्णय वा काम कारबाहीबाट संविधान वा प्रचलित कानूनको उल्लङ्घन वा सार्वजनिक हित प्रतिकूल भएको छ भन्ने महान्यायाधिवक्तालाई लागेमा र त्यस्तो निर्णय वा काम कारबाही विरुद्ध उजुर गर्न कानूनले कुनै अधिकारी तोकिएको रहेनछ भने महान्यायाधिवक्ता आफैंले वा निजले तोकेको सरकारी वकीलले त्यस्तो निर्णय वा काम कारबाही विरुद्ध कानूनबमोजिम सम्बन्धित निकायमा उजुर गर्न सक्नेछ ।

११. <u>सम्बन्धित विभागको प्रमुखको काम, कर्तव्य र अधिकार</u> : यो नियमावलीको अधीनमा रही महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयका सम्बन्धित विभागको प्रमुखको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :-

(क) महान्यायाधिवक्ताको कार्य सम्पादनमा सहायता गर्ने,

(ख) कुनै संवैधानिक वा कानूनी विषयमा नेपाल सरकारको कुनै मन्त्रालय, सचिवालय वा संवैधानिक निकायलाई राय सल्लाह दिने,

---

□ पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

(ग) नेपाल सरकारलाई सरोकार पर्ने मुद्दामा नेपाल सरकार वा नेपाल सरकारको कर्मचारीको तर्फबाट अड्डा अदालतमा उपस्थित भई बहस पैरवी गर्ने,

(घ) नेपाल सरकारलाई सरोकार पर्ने मुद्दामा पुनरावेदन, पुनरावलोकन वा मुद्दा दोहोऱ्याउनको लागि नेपाल सरकार वा नेपाल सरकारको कर्मचारीको तर्फबाट निवेदन दिनेसम्बन्धी कारबाही गर्ने, गराउने ।

१२. **महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको अन्य सरकारी वकीलहरुको काम, कर्तव्य** : यो नियमावलीको अधीनमा रही महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयका सहन्यायाधिवक्ता, उपन्यायाधिवक्ता तथा जिल्लान्यायाधिवक्ताहरुको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :-

(क) महान्यायाधिवक्ताको कार्य सम्पादनमा सहायता पुऱ्याउने,

(ख) सर्वोच्च अदालत वा अन्य कुनै अड्डा अदालतमा नेपाल सरकारलाई सरोकार पर्ने मुद्दामा महान्यायाधिवक्ताले खटाएमा नेपाल सरकार वा नेपाल सरकारको कर्मचारीको तर्फबाट उपस्थित भई बहस पैरवी गर्ने,

(ग) महान्यायाधिवक्ताले वा सम्बन्धित विभागको प्रमुखले तोकिदिए अनुसार मुद्दा मामिला सम्बन्धी अन्य काम कारबाही गर्ने,

(घ) सम्बन्धित विभागको प्रमुखले गर्नु पर्ने काममध्ये महान्यायाधिवक्ता वा सम्बन्धित विभागको प्रमुखले तोकेको कुनै काम गर्ने ।

१३. **अन्य कर्मचारीको काम, कर्तव्य र अधिकार** : महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयका सरकारी वकील बाहेकका अन्य अधिकृत तथा कर्मचारीहरुले तोकिएको दैनिक प्रशासनिक काम कारबाहीका अतिरिक्त मुद्दा मामिलाको बहस पैरवी प्रतिरक्षा लगायत अन्य काम कुरामा तोकिएको सरकारी वकीललाई सहयोग गर्नु निजहरुको कर्तव्य हुनेछ ।

१४. **सहन्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकार** : पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयका सहन्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :-

(क) आफ्नो प्रादेशिक अधिकार क्षेत्रभित्रको क्षेत्रमा रहेको पुनरावेदन अदालत वा अन्य कुनै अड्डा अदालतमा नेपाल सरकारका तर्फबाट अभियोगपत्र, पुनरावेदनपत्र, निवेदनपत्र दायर गर्ने गराउने तथा उपस्थित भई बहस पैरवी गर्ने,

(ख) नेपाल सरकार वादी हुने मुद्दामा अधिकार प्राप्त अधिकारीद्वारा अनुसन्धान तहकिकात एवं छानबिन गरी आवश्यक कारबाहीका लागि आएका मिसिलहरुमा महान्यायाधिवक्ताबाट अधिकार प्रत्यायोजन भएबमोजिम मुद्दा चलाउने वा नचलाउने निर्णय गर्ने,

(ग) आफ्नो प्रादेशिक अधिकार क्षेत्रभित्रको क्षेत्रमा रहेको पुनरावेदन अदालत र अन्य कुनै अड्डा अदालतमा नेपाल सरकारलाई सरोकार पर्ने मुद्दामा नेपाल सरकार वा नेपाल सरकारको कर्मचारीको तर्फबाट पुनरावेदनपत्र, निवेदनपत्र दायर गर्ने गराउने र उपस्थित भई बहस पैरवी गर्ने,

(घ) महान्यायाधिवक्ताले खटाएमा आफ्नो प्रादेशिक अधिकार क्षेत्रबाहिरका कुनै अड्डा अदालतमा उपस्थित भई बहस पैरवी लगायतका काम कारबाही गर्ने,

(ङ) आफ्नो प्रादेशिक अधिकार क्षेत्रभित्रको क्षेत्रमा रहेका क्षेत्रीय वा अञ्चल स्तरका कुनै सरकारी कार्यालय वा सो कार्यालयको प्रमुखले वा अन्य कुनै विभागीय प्रमुखले मागेको कुनै कानूनी प्रश्नमा राय दिने,

□(ङ१) हिरासतमा रहेका व्यक्तिलाई मानवोचित व्यवहार नगरेको वा त्यस्तो व्यक्तिलाई आफन्तसँग वा कानून व्यवसायी मार्फत भेटघाट गर्न नदिएको भन्ने उजूरी परेमा वा सो विषयमा जुनसुकै तरिका वा माध्यमबाट जानकारी हुन आएमा आवश्यक छानबिन गरी त्यस्तो हुनबाट रोक्न सम्बन्धित अधिकारीलाई आवश्यक निर्देशन दिने,

□(ङ२) खण्ड (ङ१) बमोजिम छानबिन गरी निर्देशन दिएको विषयमा महान्यायाधिवक्ता समक्ष त्रैमासिक रुपमा प्रतिवेदन पेश गर्ने,

(च) यस नियमावलीबमोजिम आफूमा निहित प्रशासकीय अधिकारमध्ये सबै वा केही अधिकार सहन्यायाधिवक्ताले आफू मातहतको अन्य कुनै अधिकृतद्वारा प्रयोग गर्न पाउने गरी प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

□ पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

१५. **पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयका अन्य सरकारी वकीलको काम, कर्तव्य र अधिकार** : पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयका अन्य सरकारी वकीलको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :-

(क) सहन्यायाधिवक्ताको कार्य सम्पादनमा सहायता पुऱ्याउनु,

(ख) नेपाल सरकार वादी हुने मुद्दामा अधिकार प्राप्त अधिकारीद्वारा अनुसन्धान तहकिकात एवं छानबिन गरी आवश्यक कारबाहीका लागि आएका मिसिलहरुमा महान्यायाधिवक्ताबाट अधिकार प्रत्यायोजन भएबमोजिम मुद्दा चलाउने वा नचलाउने निर्णय गर्ने,

(ग) खण्ड (ख) बमोजिम मुद्दा चल्ने नचल्ने निर्णय गर्ने सिलसिलामा मिसिल अध्ययन गर्दा मुद्दा चल्ने देखिएमा आफ्नै कार्यालयबाट चलाउनु पर्ने मुद्दाको हकमा ऐनको दफा १८ र दफा २२ बमोजिम सम्बन्धित अदालतमा अभियोगपत्र, फिरादपत्र दायर गरी बहस पैरवी गर्ने,

(घ) नेपाल सरकारलाई सरोकार पर्ने मुद्दामा सहन्यायाधिवक्ताले खटाएबमोजिम नेपाल सरकारको तर्फबाट अड्डा अदालतमा उपस्थित भई बहस पैरवी गर्ने,

(ङ) अदालतबाट भएको फैसला वा आदेश उपर पुनरावेदन, निवेदन गर्नेसम्बन्धी आवश्यक कार्य गर्ने गराउने ।

१६. **जिल्लान्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकार** : यो नियमावलीको अधीनमा रही जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयका जिल्लान्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछः-

(क) ऐनको अनुसूचीभित्रका मुद्दा वा नेपाल सरकार वादी हुने मुद्दामा प्रहरी वा अधिकार प्राप्त अधिकारीद्वारा अनुसन्धान तहकिकात एवं छानबिन गरी आवश्यक कारबाहीका लागि आएका मिसिलहरुमा महान्यायाधिवक्ताबाट अधिकार प्रत्यायोजन भएबमोजिम मुद्दा चल्ने नचल्ने निर्णय गर्ने,

(ख) ऐनको अनुसूचीभित्रका मुद्दा र नेपाल सरकार वादी हुने मुद्दामा कुनै अड्डा, अदालत समक्ष उपस्थित भै बहस पैरवी गर्ने,

(ग) नेपाल सरकारलाई सरोकार पर्ने अन्य जुनसुकै मुद्दामा नेपाल सरकार वा नेपाल सरकारको कर्मचारीको तर्फबाट अड्डा अदालतमा उपस्थित भई बहस पैरवी गर्ने,

(घ) प्रचलित कानूनबमोजिम कार्यालय प्रमुखलाई भएका अधिकार एवं जिल्लान्यायाधिवक्ताले गर्ने भनी तोकिएका अन्य काम कारबाही गर्ने,

(ङ) जिल्ला स्थित कुनै सरकारी कार्यालय वा सो कार्यालयको प्रमुखले मागेको कुनै कानूनी प्रश्नमा राय दिने,

(च) यस नियमावलीबमोजिम जिल्लान्यायाधिवक्तालाई भएको अधिकार निजको निर्देशनमा रही सहायक जिल्लान्यायाधिवक्ताले प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

१७. **अन्य सरकारी वकीलले गर्न सक्ने** : (१) कुनै सरकारी वकील कार्यालयमा कुनै सरकारी वकील अनुपस्थित रहेको वा निजको पद रिक्त रहेको अवस्थामा यस नियमावलीबमोजिम त्यस्तो सरकारी वकीलले गर्नु पर्ने काम सो कार्यालयमा उपस्थित रहेको कुनै पनि सरकारी वकीलले गर्न सक्नेछ ।

(२) मातहत कार्यालयको कुनै सरकारी वकील अनुपस्थित रहेको वा निजको पद रिक्त रहेको अवस्थामा यस नियमावलीबमोजिम त्यस्तो सरकारी वकीलले गर्नु पर्ने काम तालुक कार्यालयको कुनै पनि तहको सरकारी वकीलले गर्न सक्नेछ ।

(३) उपनियम (२) मा लेखिएदेखि बाहेक कुनै सरकारी वकील कार्यालयमा कुनै सरकारी वकील अनुपस्थित रहेको वा निजको पद रिक्त रहेको अवस्थामा यस नियमावलीबमोजिम त्यस्तो सरकारी वकीलले गर्नु पर्ने काम अर्को कार्यालयका सरकारी वकीलले गर्नु पर्ने गरी महान्यायाधिवक्ताले वा आफ्नो क्षेत्रभित्र सम्बन्धित सहन्यायाधिवक्ताले तोक्न सक्नेछ ।

१८. **सहयोग गर्नु पर्ने** : नेपाल सरकारलाई सरोकार पर्ने आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्रको मुद्दा दायर गर्न वा बहस पैरवी गर्न यस नियमावलीबमोजिम अरु नै सरकारी वकील विशेष तवरले खटिएमा निजलाई सहयोग गर्नु पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयका सहन्यायाधिवक्ता वा जिल्लान्यायाधिवक्ता वा जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयका जिल्लान्यायाधिवक्ताको कर्तव्य हुनेछ ।

परिच्छेद - ५

पुनरावेदन गर्दा वा पुनरावलोकन वा मुद्दा दोहऱ्याउनको लागि निवेदन दिंदाको कार्यविधि

◈१९. **पुनरावेदन गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि** : (१) नेपाल सरकार वादी हुने मुद्दामा कुनै अदालत वा न्यायिक निकायबाट भएको फैसला उपर मिसिल संलग्न प्रमाणबाट पुनरावेदन गर्नु पर्ने देखिएमा त्यस्तो मुद्दा अभियोजन वा वहस पैरवी गर्न वा त्यस्तो फैसला उपर पुनरावेदन दायर गर्न तोकिएको सरकारी वकीलले पुनरावेदन मस्यौदा तयार गरी पुनरावेदन दायर गर्ने जिम्मेवारी भएको सरकारी वकीले कार्यालयमा पुनरावेदन म्याद शुरुभएको दश दिनभित्र पठाई सक्नु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम सरकारी वकीलबाट पुनरावेदन मस्यौदा प्राप्त भएपछि सम्बन्धित कार्यालयका सरकारी वकीलले प्राप्त मस्यौदा जाँचबुझ गरी नेपाल सरकारको तर्फबाट अदालतमा पुनरावेदन दायर गर्नु पर्नेछ ।

२०. **पुनरावेदन नगर्दाको कार्यविधि** : (१) ऐनको दफा २४ बमोजिमको मुद्दामा कुनै अड्डा अदालतबाट भएको फैसला उपर सम्बन्धित मिसिल संलग्न कागजातबाट पुनरावेदन गर्नु पर्ने आवश्यक नदेखिएमा पुनरावेदन गर्नु नपर्ने कारण सहितको राय पुनरावेदन दायर गर्ने माथिल्लो सरकारी वकील कार्यालयमा पुनरावेदन म्याद सुरु भएको दश दिनभित्र पठाउनु पर्छ ।

(२) उपनियम (१) अन्तर्गत पुनरावेदन नगर्ने प्रस्ताव प्राप्त भएपछि माथिल्लो सरकारी वकील कार्यालयले पनि पुनरावेदन गर्नु नपर्ने वा उपयुक्त नहुने देखेमा निकासाको लागि महान्यायाधिवक्ता छेउ पेश गर्नेछ र भएको निकासाबमोजिम गर्ने गराउनेछ ।

२१. **मुद्दा दोहोऱ्याउनेसम्बन्धी कार्यविधि** : ◈(१) न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२ बमोजिम कुनै मुद्दा दोहोऱ्याउन उपयुक्त छ भन्ने लागेमा त्यस्तो मुद्दामा पुनरावेदन दायर गर्न वा वहस पैरवी गर्न तोकिएको सरकारी वकीलले पुनरावेदन अदातलबाट फैसला वा

◈ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

अन्तिम आदेश भएको मितिले दश दिनभित्र मुद्दा दोहोऱ्याउने सम्बन्धी निवेदनको मसौदा तयार गरी महान्यायाधिवक्ता समक्ष पठाउनु पर्नेछ ।

(२) कुनै अदालत, निकाय वा अधिकारीबाट भएको आदेश वा अन्तरकालीन आदेश उपर न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १६ बमोजिम पुनरावेदन सुन्ने अदालत वा सर्वोच्च अदालतमा निवेदन दिन उपयुक्त लागेमा ◈त्यस्तो मुद्दामा पुनरावेदन दायर गर्न वा वहस पैरवी गर्न तोकिएको सरकारी वकीललाई निवेदन मस्यौदा तयार गर्न लगाई निवेदन गर्ने प्रस्ताव आदेशको जनाउ प्राप्त भएको दश दिनभित्र जिल्लान्यायाधिवक्ताले भए पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयमा र पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयका सहन्यायाधिवक्ताले भए महान्यायाधिवक्ता समक्ष पठाउनु पर्छ । पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयका सहन्यायाधिवक्ता वा महान्यायाधिवक्ताले सो प्रस्ताव प्राप्त भएपछि उपयुक्त सम्झेमा नेपाल सरकारको तर्फबाट सम्बन्धित अदालतमा निवेदन गर्ने वा गर्न लगाउनेछ ।

२२. **पुनरावेदन, पुनरावलोकन गर्न वा मुद्दा दोहोऱ्याई माग्न आदेश दिन सक्ने** : नेपाल सरकारलाई सरोकार पर्ने मुद्दामा अदालत वा न्यायिक अधिकारीले गरेको निर्णय वा आदेश उपर पुनरावेदन गर्नु पर्ने वा पुनरावलोकन गराउनु पर्ने वा मुद्दा दोहोऱ्याउनु पर्ने महान्यायाधिवक्तालाई लागेमा त्यस्तो निवेदन गर्न वा गराउन सम्बन्धित अधिकारीलाई लेखी पठाउन सक्नेछ र त्यसरी लेखी आएमा सम्बन्धित अधिकारीले पनि सोहीबमोजिम गर्नु गराउनु पर्नेछ ।

२३. **मुद्दाको कागजात सहित प्रस्ताव पठाउने** : (१) यस परिच्छेदबमोजिम पुनरावेदन वा निवेदन गर्ने वा नगर्ने प्रस्ताव पठाउँदा अड्डा, अदालतको निर्णय एवं मिसिल संलग्न कागजात समेत राखी पठाउनु पर्छ ।

(२) पुनरावेदन गर्ने नगर्ने वा निवेदन गर्ने नगर्ने प्रस्ताव पठाउँदा सो गर्नु पर्ने वा गर्नु नपर्ने आधार स्पष्ट रुपमा खुलाउनु पर्छ ।

◈ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

२४. **अदालतबाट इतलायनामा वा सूचना तामेल भएपछिको कारबाही**: ऐनको दफा २५ बमोजिम नेपाल सरकार उपर परेको नालिस उजुरका सम्बन्धमा अदालतबाट इतलायनामा वा सूचना सरोकारवाला सरकारी वकीलले पाउनासाथ निजले प्राप्त फिरादपत्र उजुरी निवेदनपत्र र अन्य संलग्न कागजात सम्बन्धित अधिकृत वा कार्यालयमा तुरुन्त पठाई दिनु पर्छ । त्यस्तो नालिस उजुर दुई वा दुईभन्दा बढी अधिकृतहरुको कामलाई लिएर गरिएकोमा उक्त कागजात ती अधिकृतमध्ये मुख्य भई काम गर्ने अधिकृत छेउ पठाउनु पर्छ ।

२५. **सरकारी कर्मचारी उपर नालिस, उजुर, पुनरावेदन परेमा गर्ने** : सरकारी काम कारबाहीको सम्बन्धमा कुनै सरकारी कर्मचारी उपर परेको नालिस, पुनरावेदन उजुर बारे अदालतबाट इतलायनामा वा सूचना सो कर्मचारीले पाएपछि निजले सो मुद्दामा नेपाल सरकारको तर्फबाट प्रतिरक्षा होस् भन्ने चाहेमा विभागीय प्रमुख समक्ष निम्न लिखित कुराहरु खुलाई तुरुन्त प्रतिवेदन गर्नु पर्नेछ :-

(क) मुद्दाको नाम र सङ्ख्या,

(ख) कुन मितिमा कुन अदालतमा दायर गरिएको हो सो कुरा,

(ग) सबै पक्षहरुको नाम नामेसी,

(घ) दाबीको मोल बिगो,

(ङ) अदालतमा प्रत्युत्तर वा प्रतिवाद गर्नु पर्ने म्याद र सो म्याद थमाउनु पर्ने भए सो कुरा,

(च) नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ को दफा १९ मा वा प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम मुद्दा गरिने सूचना प्राप्त भएको छ छैन ? प्राप्त भएको भए प्राप्त भएको मिति,

(छ) मुद्दामा वादीले पेश गरेको र प्रतिवादीबाट पेश हुने प्रमाणका लिखत कागजात,

(ज) सम्बन्धित सरकारी वकीलको राय, र

(झ) मुद्दासम्बन्धी भए गरेका लेखापढी वा अन्य कारबाहीका कागजात ।

२६. **सम्बन्धित अधिकृत कर्मचारीले मुद्दा बारेको प्रमाण सङ्कलन गर्नु पर्ने** : नियम २५ का सम्बन्धमा सम्बन्धित अन्य अधिकृत कर्मचारीसँग परामर्श गरी उपलब्ध गर्न सकिने सबै कागजातहरु र प्रमाण सङ्कलन गर्नु पर्छ ।

२७ **नेपाल सरकार उपर परेको मुद्दा सम्बन्धमा कारबाही** : (१) नेपाल सरकार उपर परेको मुद्दामा वा नेपाल सरकारको तर्फबाट दायर हुनु पर्ने मुद्दामा सम्बन्धित विभागीय प्रमुख वा कार्यालय प्रमुखले फिरादपत्र दिने वा प्रतिउत्तरपत्र वा लिखति जवाफ दिनु अघि सम्बन्धित सरकारी वकीलसँग आवश्यक कानूनी सल्लाह लिई त्यस्तो फिरादपत्र, प्रतिउत्तरपत्र वा लिखित जवाफ, सो मुद्दासँग सम्बन्धित कागजात एवं प्रमाण सङ्कलन गरी गराई आफैं दायर वा पेश गर्नु पर्नेमा आफैंले र सरकारी वकीलबाट दायर वा पेश गर्नु पर्ने भएमा सम्बन्धित सरकारी वकीलबाट दायर वा पेश गराउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दायर भएको मुद्दामा आवश्यक कागजात सहित प्रतिरक्षाको लागि सम्बन्धित सरकारी वकील कार्यालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

(३) सरकारी काम कारबाहीको सम्बन्धमा कुनै सरकारी कर्मचारी उपर नालिस वा उजुर परेकोमा नियम २५ बमोजिमको कार्यविधि पूरा गरी त्यस्तो कर्मचारीको तर्फबाट प्रतिरक्षा होस् भनी विभागीय प्रमुखले अनुरोध गरी पठाएमा सम्बन्धित सरकारी वकील कार्यालयबाट त्यस्ता कर्मचारीको तर्फबाट प्रतिरक्षा गरिदिनु पर्नेछ ।

(४) उपनियम (२) र (३) बमोजिमको मुद्दामा प्रतिरक्षा गर्न लेखी पठाउँदा सम्बन्धित मिसिल कागजात समेत दुरुस्त राखी पठाउनु पर्नेछ र सम्बन्धित अधिकृत वा पदाधिकारीबाट समय समयमा कागजात नपठाएका कारणले मुद्दामा असर पर्न गएमा सोको जानकारी सम्बन्धित विभागीय प्रमुखलाई पठाईदिनु पर्नेछ ।

२८. **पुनरावेदन गर्दा पुनरावलोकन वा दोहऱ्याउनको लागि निवेदन पत्र दिंदाको कार्यविधि** : देवानी मुद्दा वा नेपाल सरकार वा सरकारी कर्मचारीको तर्फबाट अदालतमा दायर भएको र अन्य कसैले नेपाल सरकार वा सरकारी कर्मचारी उपर मुद्दा दायर गरेकोमा त्यस्तो मुद्दा छिनिएपछि नेपाल सरकारको तर्फबाट पुनरावेदन गर्न अनुमति माग्न, पुनरावलोकन हुन वा दोहरिन सक्नेमा सो गराई माग्न वा अन्य कुनै निवेदन पत्र दिने, इन्साफ जँचाउने, फैसला दोहऱ्याउने आदि विषयमा निर्णय गर्नु पूर्व सम्बन्धित

अधिकृतले चाहेमा महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा सो विषयमा राय सल्लाह माग्न सक्नेछ र नेपाल सरकारले निवेदन दिने, इन्साफ जँचाउने, फैसला दोहऱ्याउने आदि कार्यको लागि सम्बन्धित मन्त्रालयको कर्मचारी खटाई उपरोक्त निवेदन तयार पार्न सरकारी वकीलको सहयोग लिई आवश्यक लिखत कागजात तयार गरी सम्बन्धित अधिकृतको दस्तखत गराई अदालतमा दर्ता गराई सकेपछि फाईल बहस पैरवीको लागि सरकारी वकील कहाँ पठाउनु पर्छ ।

२९. **नेपाल सरकारको विरुद्ध वा नेपाल सरकारको तर्फबाट प्रतिरक्षा गरिएका सरकारी कर्मचारीको विरुद्ध अदालतबाट भएका फैसला वा आज्ञप्ति (डिक्री) बमोजिम भरिभराउ गर्ने** : नेपाल सरकारको विरुद्ध वा नेपाल सरकारका तर्फबाट प्रतिरक्षा गरिएको वा सरकारी कर्मचारीको विरुद्ध कुनै अदालतले गरेको फैसला वा आज्ञप्ति (डिक्री) अन्तिम भएपछि प्रचलित कानूनको म्यादभित्र सोबमोजिम भरी भराउको लागि दरखास्त परी सम्बन्धित अधिकारीले लेखी पठाएमा विभागीय प्रमुखले भरी भराउको कारबाही गरी गराई दिनु पर्छ ।

३०. **विभागीय प्रमुख उपरको मुद्दा** : सरकारी कामकारबाहीका सम्बन्धमा कुनै विभागीय प्रमुख उपर परेको मुद्दामा निजले नेपाल सरकारको तर्फबाट प्रतिरक्षा होस् भन्ने चाहेमा आवश्यक कागजात सहित प्रतिरक्षाको लागि महान्यायाधिवक्ता समक्ष अनुरोध गर्नु पर्नेछ । सोबमोजिम अनुरोध भै आएमा महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय वा मातहतका सरकारी वकील कार्यालयबाट प्रतिरक्षा गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद - ६

विविध

३१. **सरकारी वकीलको सहयोग गर्न कर्मचारी खटाउनु पर्ने** : (१) ऐनको अनुसूचीभित्रको मुद्दा वा नेपाल सरकार वादी मुद्दा वा नेपाल सरकारलाई सरोकार पर्ने अन्य कुनै मुद्दा कुनै अड्डा अदालतमा चलिरहेको अवस्थामा वा मुद्दा पर्ने वा मुद्दा दायर गर्नु पर्ने देखिएमा साक्षी प्रमाण जुटाउने लगायतका अन्य विविध काममा सरकारी वकीलले

सहायता मागेमा सम्बन्धित विभागीय प्रमुख वा अधिकृतले मुद्दाको वस्तुस्थिति बुझेको कर्मचारी खटाई दिनु पर्छ ।

◈(२) नेपाल सरकारलाई सरोकार पर्ने मुद्दामा आवश्यक पर्ने निर्णय, मिसिल फाईल वा कागजात सम्बन्धित सरकारी वकील कार्यालयबाट माग भएमा सम्बन्धित मन्त्रालय, सचिवालय, विभाग वा कार्यालयका कार्यालय प्रमुखले यथाशीघ्र त्यस्तो कार्यालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

◈३२. **विभागीय कारबाही गर्न लेखी पठाउन सक्ने** : (१) सरकारी वकीलले देहायको अवस्थामा देहायका कर्मचारी वा अधिकारी उपर विभागीय कारबाहीको लागि महान्यायाधिवक्ता समक्ष लेखी पठाउन सक्नेछ :-

(क) मुद्दाको सन्दर्भमा सम्बन्धित निकायलाई दिएको निर्देशन पालन नगरी वा यस नियमावली बमोजिम माग गरेको साहायता प्रदान नगरेको कारण मुद्दाको अभियोजन, निर्णय वा बहस पैरवीमा प्रतिकूल असर परेमा सो निर्देशन पालना नगर्ने निकायको प्रमुख,

(ख) कुनै पनि, मिसिल, फाइल वा कागजात माग गर्दा समयमा नपठाइएको कारणबाट मुद्दामा असर पर्न गएमा त्यसरी निर्णय, मिसिल, फाइल वा कागजात नपठाउने विभागीय प्रमुख, कार्यालयका प्रमुख वा सम्बद्ध कर्मचारी,

(ग) मुद्दाका सिलसिलामा वा कानूनी रायको लागि प्राप्त भएका कागजात अध्ययन गर्दा कुनै निकायको प्रमुख भई काम गर्ने अधिकारीले कानून उल्लङ्घन गरेको वा हेलचक्राई वा बद्नियतसाथ काम गरेको कारणबाट नेपाल सरकारलाई हानी नोक्सानी पुगेको वा सार्वजनिक हितमा असर परेको वा सर्वसाधारणमा क्षति पुऱ्याउने वा हैरानी दिने काम गरेको देखेमा त्यस्तो निकायको प्रमुख भई काम गर्ने अधिकारी,

(घ) ऐनले अनुसूची बाहेकका नेपाल सरकार वादी हुने मुद्दामा सरकारी वकीलको निर्णयभन्दा फरक अभियोजन गरेमा त्यस्ता कर्मचारी ।

◈ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम सम्बन्धित सरकारी वकीलबाट लेखी आएको व्यहोरा आवश्यक जाँचबुझ गर्दा मनासिव लागेमा वा सरकारी वकीलबाट त्यस्तो लेखी नआए पनि महान्यायाधिवक्तालाई कुनै स्रोतबाट विभागीय कारबाहीको लागि लेखी पठाउनु पर्ने लागेमा महान्यायाधिवक्ताले सम्बन्धित कर्मचारी वा अधिकारी उपर प्रचलित कानून बमोजिम विभागीय कारबाहीको लागि अख्तियारवाला समक्ष लेखी पठाउन सक्नेछ ।

(३) उपनिय (२) बमोजिम लेखी आएमा सम्बन्धित अख्तियारवालाले त्यस्तो कर्मचारी वा अधिकारीलाई प्रचलित कानून बमोजिम विभागीय कारबाही गरी सोको जानकारी माहन्यायाधिवक्तालाई गराउनु पर्नेछ ।

३३. **निर्णयको जानकारी पठाउनु पर्ने** : (१) प्रचलित कानूनबमोजिम अनुसन्धान तहकिकात पूरा भई प्राप्त भएको मिसिलमा मुद्दा नचल्ने गरी निर्णय भएकोमा सो निर्णय भएको मितिले तीन दिनभित्र जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयले पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालय समक्ष र पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयले महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा निकासाको लागि पठाउनु पर्नेछ । यसरी पठाउँदा सम्बन्धित मुद्दाको हदम्याद समेतलाई विचार गरी छिटो साधन वा माध्यमद्वारा पठाउनु पर्नेछ ।

(२) एकभन्दा बढी व्यक्ति उपर अनुसन्धान तहकिकात भएकोमा सोमध्ये कसैको हकमा मात्र मुद्दा चलाइएको अवस्थामा र नेपाल सरकार वादी हुने मुद्दा देखिई अनुसन्धान तहकिकात भएको तर अनुसन्धान तहकिकातबाट मुद्दा नेपाल सरकार वादी भई चल्न सक्ने अवस्था भई अन्य ऐन अन्तर्गत मुद्दा चल्ने भनी निर्णय भएमा सोको जानकारी पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालय तथा महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा तुरुन्त पठाउनु पर्छ ।

□(३) उपनियम (१) र (२) बमोजिम जानकारी नपठाउने सरकारी वकीललाई विभागीय कारबाही गरिनेछ ।

३४. **सरकारी वकीलसँग राय माग्दा पुऱ्याउनु पर्ने रीत** : कुनै संवैधानिक वा कानूनी प्रश्नमा सरकारी वकीलसँग राय माग गर्दा देहायबमोजिमका कागजात संलग्न गरी देहायबमोजिमको रीत पूरा गरेको हुनुपर्छ :-

---

□ पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

(क) जुन विषयमा राय माग गरिएको हो सो विषयमा निर्णय गर्ने अधिकार त्यस्तो राय माग्ने कार्यालय वा अधिकारीलाई भएको हुनु पर्छ ।

(ख) जुन विषयमा राय माग गरिएको हो सोसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण विवरण संक्षेपमा खुलाई सम्बन्धित कागजात संलग्न गरिएको हुनु पर्छ ।

(ग) राय मागिएको विषयमा स्पष्टतः कानूनी प्रश्न उल्लेख गरिएको हुनु पर्छ ।

(घ) जुन विषयमा राय मागिएको हो सो विषयमा अन्य कुनै कार्यालय वा अधिकारीको समेत राय लिनु पर्ने वा अन्य कुनै प्रक्रिया पूरा गर्नु पर्ने भएमा सो राय मागी सकेपछि तथा त्यस्तो प्रक्रिया पूरा गरिसकेपछि मात्र राय मागिएको हुनु पर्छ ।

(ङ) जुन विषयमा राय माग गरिएको हो सो सम्बन्धमा विभागीय राय वा सम्बन्धित कार्यालयको दृष्टिकोण उल्लेख भएको हुनु पर्दछ ।

□३४क. **राय माग गरिएको र राय दिइएको विषय गोप्य हुने** : नियम ३४ बमोजिम सरकारी वकीलसँग राय माग गरिएको विषय र सरकारी वकीलले राय दिएको विषय गोप्य हुनेछ ।

३५. **मुद्दाको बहसमा सरकारी वकीलको तजबिज** : नेपाल सरकारलाई सरोकार पर्ने मुद्दामा महान्यायाधिवक्ताले कुनै विशेष निर्देशन दिएको रहेछ भने त्यसको अधीनमा रही सरकारी वकीलले व्यावसायिक आचरणको पालना गरी आफ्नो तजबिज अनुसार मुद्दामा बहस गर्नेछ । सरकारी वकीलले सोबमोजिम बहस पैरवी गरेको कारणलाई मात्र आधार लिई निज उपर कुनै कारबाही गरिने वा गाली बेईज्जती मुद्दा चलाईने छैन ।

३६. **म्याद माग्ने** : प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम कुनै मुद्दा मामिलाको सम्बन्धमा अदालतसँग म्याद माग्नु पर्ने भएमा समयमै लिखित अनुरोध गरी पठाउनु पर्छ ।

३७. **कानून व्यवसाय गर्न सक्ने** : सेवा शर्तसँग सम्बन्धित प्रचलित कानूनको अधीनमा रही सरकारी वकीलले आफ्नो व्यावसायिक दक्षता अभिवृद्धि गर्न नेपाल सरकारको हक, हितमा प्रचलित असर नपर्ने गरी तथा निजको कार्यालयको काममा बाधा नपुग्ने गरी महान्यायाधिवक्ताको स्वीकृति लिई नेपाल सरकारको स्वामित्व भएको कुनै सङ्गठित संस्थामा कानून व्यवसाय गर्न, □त्यस्तो संगठित संस्थाको तर्फबाट वहस पैरवी गर्न, कुनै

□ पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

◈ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

स्थानीय निकायको कानूनी सल्लाहकार हुन वा कुनै शैक्षिक वा प्राज्ञिक संस्थामा अध्यापन, अनुसन्धान, अन्वेषण एवं प्रशिक्षण गर्न सक्नेछ ।

३८. **प्रशासकीय व्यवस्था र अधिकार प्रत्यायोजन** : ◈ (१) कर्मचारी प्रशासन सम्बन्धमा यस नियमावलीबमोजिम नायव महान्यायाधिवक्ताले प्रयोग गर्ने अधिकार तथा आर्थिक प्रशासन सम्बन्धमा प्रचलित कानूनबमोजिम नेपाल सरकारको सचिवलाई प्राप्त हुने अधिकार निजले प्रयोग गर्न पाउने हदसम्म महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको वरिष्टतम् नायव महान्यायाधिवक्ताले प्रयोग गर्नेछ ।

(२) महान्यायाधिवक्ताले यस नियमावली र नेपाल सरकारको निर्देशनको अधीनमा रही सरकारी वकील प्रशासनको रेखदेख, सञ्चालन एवं नियन्त्रण गर्न समय समयमा आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु सम्बन्धित अधिकारीको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) प्रचलित कानूनको अधीनमा रही महान्यायाधिवक्ताले नेपाल सरकारको हक हित तथा सरोकार रहेको मुद्दा मामिला वा कानूनी विषयमा दिएको निर्देशनको पालना गर्नु गराउनु सम्बन्धित अधिकारीको कर्तव्य हुनेछ ।

◈(४) प्रचलित कानूनको अधीनमा रही महान्यायाधिवक्ता र विभागको प्रमुखले आफ्नो अधिकारमध्ये आवश्यकतानुसार केही अधिकार आफू मातहतको कर्मचारीले प्रयोग गर्न पाउने गरी प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

▭३८क. **व्यवस्थापन समिति** : (१) महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय र मातहतका कार्यालयको संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने काम समेतको लागि महान्यायाभिवक्ताको कार्यालयमा देहाय बमोजिमको एक व्यवस्थापन समिति रहनेछ :-

(क) महान्यायाधिवक्ता - अध्यक्ष

(ख) विभागका प्रमुखहरु - सदस्य

(ग) प्रशासन हेर्ने सहन्यायाधिवक्ता - सदस्य -सचिव

(२) व्यवस्थापन समितिको बैठक कम्तीमा महिनाको एकपटक बस्नेछ ।

◈ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

▭ पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

(३) महान्यायाधिवक्ताको पद रिक्त भएको वा कुनै कारणले लामो समयसम्म महान्यायाधिवक्ता कार्यालयमा अनुपस्थित भएको अवस्थामा व्यवस्थापन समितिका अन्य सदस्यहरु मात्र उपस्थित भई व्यवस्थापन समितिको बैठक बस्न सक्नेछ ।

(४) व्यवस्थापन समितिले आफ्नो बैठकमा आवश्यकतानुसार कुनै विज्ञ वा कर्मचारीलाई आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(५) व्यवस्थापन समितिले बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

३९. **नेपाल सरकारको अधिकार** : नेपाल सरकारले महान्यायाधिवक्तासँग परामर्श गरी सरकारी वकील प्रशासन सम्बन्धमा समय समयमा आवश्यक व्यवस्था गर्न सक्नेछ र त्यस्तो व्यवस्था यसै नियमावलीबमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

४०. **खारेजी र बचाउ** : (१) सरकारी वकीलसम्बन्धी नियमावली, २०२८ खारेज गरिएको छ ।

(२) सरकारी वकीलसम्बन्धी नियमावली, २०२८ बमोजिम भए गरेका काम कारबाहीहरु यसै नियमावलीबमोजिम भए गरेको मानिनेछन् ।

द्रष्टव्य :

१. केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५५ द्वारा रुपान्तर गरिएका शब्दहरु :
"वरिष्ठ सरकारी अधिवक्ता" को सट्टा "नायव महान्यायाधिवक्ता" ।
"सरकारी अधिवक्ता" को सट्टा "सहन्यायाधिवक्ता" ।
"उप-सरकारी अधिवक्ता" को सट्टा "उपन्यायाधिवक्ता" ।
"जिल्ला सरकारी अधिवक्ता" को सट्टा "जिल्ला न्यायाधिवक्ता" ।
"सहायक जिल्ला सरकारी अधिवक्ता" को सट्टा "सहायक जिल्ला न्यायाधिवक्ता" ।

२. केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६३ द्वारा रूपान्तर भएका शब्दहरू:-
"श्री ५ को सरकार" को सट्टा "नेपाल सरकार" ।

३. सरकारी वकील सम्बन्धी (पहिलो संशोधन) नियमावली, २०६८ द्वारा सो नियमावलीको प्रयोजनको लागि रुपान्तर भएका शब्दहरु :-
"नायव महान्यायाधिवक्ता" को सट्टा "सम्बन्धित विभागको प्रमुख" ।